JOS VERDEGEM

NICO VAN CAMPENHOUT

Willem Elias, *Jos Verdegem 1897-1957 in perspectief*
Gent, Artha, 2024, 192 pp.,
ISBN 9789464368215.

In het '*Woord vooraf*' bij zijn boek over de Gentse kunstschilder Jos Verdegem (1897-1957) positioneert auteur Willem Elias zich onmiddellijk ten opzichte van het onderwerp van deze vooral kunsthistorische monografie: hij noemt zich een van zijn "*vele bewonderaars*" en omschrijft Verdegem als zijn "*geestelijke grootvader*", in het voetspoor van zijn eigen vader, "*gedurende het laatste decennium van Verdegems leven diens beste vriend*".

Verdegem, enig kind in een arbeidersgezin uit de Gentse volkswijk Muide, studeerde aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten van januari 1909 tot hij zich in augustus 1914 meldde als oorlogsvrijwilliger. Achter het IJzerfront was hij zowel betrokken bij de officiële 'Kunstcompagnie' van het Belgische leger als bij de tentoonstellingen die onder de titel '*Kunst aan den IJzer*' werden georganiseerd door de groep rond de Vlaamsgezinde, loyaal-Belgische krant *De Belgische Standaard*. Hij sloot er ook vriendschap met Joris Van Severen (1894-1940). In 1920 portretteerde hij diens vader en in 1921 stond hij in voor de omslagillustratie van de eerste drie nummers van Van Severens tijdschrift *Ter Waarheid*, waarvan hij de stichtingsvergadering bijwoonde. Van 1922 tot 1929 verbleef Verdegem in Parijs, waar hij trouwde met een Française en "*een lang uitgevallen Bildungsreise*" beleefde. Van 1932

tot 1944 was hij lesgever stilleven aan de kunstacademie waar hij zijn opleiding had genoten.

"*Vanaf de vroege jaren 1920 ontwikkelde*" Verdegem "*een eigen scherp realistische stijl*", waarvan "*een spel tussen haarscherpe lijnvoering en nuanceringen van betekenisvolle sfeer scheppende wazigheden*" een van de belangrijkste kenmerken was. Hij voelde zich meer beïnvloed door de historische canon van de schilderkunst dan door het avantgardistische modernisme van zijn tijd en hield zich – ondanks een zekere artistieke verwantschap – bewust op afstand van het Vlaams expressionisme, dat tijdens het interbellum hoge ogen gooide. Dat "*varianten van zwartintensiteiten, schakeringen van grijs en het aardbruine gamma*" dominant waren in zijn kunstwerken, wordt voortreffelijk geïllustreerd in de meer dan 100 kleurenfoto's – meestal op A4-formaaat – die werden opgenomen in *Jos Verdegem 1897-1957 in perspectief*. Samen met de informatieve en heldere (commentaar)teksten van Willem Elias wordt op die manier een erg boeiende en revelerende introductie gepresenteerd tot het oeuvre van deze opmerkelijke beeldend kunstenaar.

Ondertussen plant de auteur "*nog een boek*", onder meer op basis van "*de vondst van Verdegems persoonlijke documenten op mijn vaders zolder. Deze ontdekking, samen met archiefonderzoek, moeten de persoonlijkheid van Verdegem belichten en vooroordelen over zijn persoon uit de weg ruimen*". Hopelijk wordt dan duidelijkheid geschapen over de evolutie van de politiekmaatschappelijke overtuiging van Verdegem in de jaren 1930 en over zijn houding en optreden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Willem Elias schrijft enerzijds dat "*dit stukje levensgeschiedenis nog verder moet onderzocht worden*", maar poneert anderzijds dat Verdegem "*zich niet steeds collegiaal gedroeg tegenover kunstenaars die hij niet hoog inschatte*" en dat dat "*ertoe leidde dat hij na de oorlog slachtoffer werd van de repressie*".

Uit het lemma van Kurt De Boodt over hem in de digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, die onder andere Verdegems dossier bij het Gentse krijgsauditoraat consulteerde, blijkt echter dat de kunstenaar in december 1940 op uitnodiging van de DeVlag deelnam aan een propagandareis doorheen nazi-Duitsland, waar hij later ook exposeerde en dat hij het voorzitterschap aanvaardde van de schilderskamer van de Gouwgilde Oost-Vlaanderen, een organisatie die een onderdeel vormde van het cultuurbeleid van de Nieuwe Orde en waarvoor hij in Gent tentoonstellingen opzette.

Verdegem, die inmiddels was ontslagen als docent aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten, werd in september 1946 door de militaire justitie buiten vervolging gesteld. Tijdens de elf jaar die deze kettingroker nog scheidden van zijn vroegtijdig overlijden aan longkanker bleef hij intensief schilderen, en geregeld ook exposeren. De kwalificatie "*uitzonderlijk kunstenaar*", die Elias aan Verdegem meegeeft, is – zoals altijd en overal – disproportioneel. Maar hij was alvast iemand met een hoogstpersoonlijk, intrigerend en origineel palet. Dat Jan Hoet (1936-2014), die mee door hem in de beeldende kunst werd geïnitieerd, Verdegem in 1977 – 20 jaar na zijn dood – in het toenmalige Gentse Museum voor Hedendaagse Kunst een forum aanbood, was meer dan verdiend. Al zal het uiteraard hebben geholpen dat advocaat en kunstkenner Karel Geirlandt (1919-1989), de stichter en toenmalige voorzitter van het bestuur van dat museum, onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog Verdegems juridische adviseur was geweest.